

MOTYW „PIEŚNI NOWEJ” W ŚWIETLE LEKTURY TEOLOGICZNEJ BIBLII

WSTĘP

Wśród wielu ważnych treści, które odnajdujemy czytając Pismo Święte znajdują się także te, które powiązane są z muzyką. Muzyka, zarówno w wymiarze wokalnym jak i instrumentalnym towarzyszy bohaterom biblijnym w różnych okresach historii zbawienia¹. Już na poziomie literackim — w samej Biblii znajdziemy teksty określane jako pieśni, hymny, kantyki i inne formy literackie, które z natury rzeczy powinny być śpiewane². W liturgiach chrześcijańskich śpiewane teksty biblijne lub ich parafrazy odgrywały zawsze fundamentalną rolę. Można powiedzieć, że częste biblijne wezwania do śpiewania, chwalenia, uwielbiania Boga znajdują miejsce swojej szczególnej realizacji w różnych formach muzyki liturgicznej³. Pieśni biblijne były i pozostają także źródłem inspiracji dla szeroko pojętego grona kompozytorów, wokalistów i instrumentalistów⁴.

Zagadnienie, które zostało zarysowane w poniższym artykule stanowi kwestia interpretacji biblijnej literackiego i teologicznego motywu „nowej pieśni”. Z całą pewnością o nowej pieśni w Biblii można mówić w sposób dwojaki: traktując sformułowanie „nowa pieśń” w sposób dosłowny oraz w sposób bardziej szeroki — odnosząc się do obecnego w Piśmie Świętym szerokiego metaforycznego kontekstu tego terminu⁵. W niniejszym artykule zarysowano ten pierwszy, bardziej literalny kontekst odnosząc się do konkretnych odniesień biblijnych.

W treści ksiąg biblijnych występuje dziewięć bezpośrednich odniesień do nowej pieśni, z tego aż sześć w Księdze Psalmów (Ps 33,3; 40,4; 96,1; 98,1; 144,9; 149,1),

* Ks. dr Marek Karczewski, wykładowca dyscyplin biblijnych – Wyższe Seminarium Duchowne w Elblągu, adiunkt Wydział Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

¹ Zob. D.P. Wright, *Music and Dance in 2 Samuel 6*, JBL 121 (2002), s. 201–225.

² Zob. H. Seidel, *Untersuchungen zur Auführungspraxis der Psalmen im altisraelitischen Gottesdienst*, Vetus Testamentum 33 (1983), s. 503–508.

³ R.A. Leaver, *Music as Proclamation and Acclamation*, Liturgical Ministry 10 (2001), s. 74.

⁴ Zob. A. Davies, *Oratorio as Exegesis: The Use of the Book of Isaiah in Handel's Messiah*, Biblical Interpretation 15 (2007), s. 464–484.

⁵ Zob. R.D. Patterson, *Singing the New Song: An Examination of Psalms 33, 96, 98 and 149*, Bibliotheca Sacra 164 (2007), s. 417.

jedno w Księdze proroka Izajasza (Iz 42,10) i tylko dwa w Nowym Testamencie, a mianowicie w Apokalipsie św. Jana (Ap 5,9; 14,3). Postaramy się je krótko omówić, zastanawiając się przy tym w szczególności nad powodami, dla których pieśń ze starej zamienia się w nową oraz nad cechami charakterystycznymi tej pieśni.

I. NOWA PIEŚŃ W KSIĘDZE PSALMÓW

1. Różne sposoby odniesienia do „nowej pieśni”

O „nowej pieśni” — „שִׁיר נְדָבָה” mówi w Księdze Psalmów sześć razy. Trzy razy, w Ps 96, 98 oraz 149 określenie „nowa pieśń” pojawia w pierwszych słowach psalmu w znanej formie nakazu lub zachęty w drugiej osobie liczby mnogiej czasownika „śpiewajcie Panu pieśń nową” — „שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר נְדָבָה”.

W Ps 33 te same słowa zachęty, w tej samej formie pojawiają się nie w formie tytułu, ale w trakcie tekstu. Pozostałe dwa razy „nowa pieśń” pojawia się w formie modlitwy bardziej osobistej. W Ps 40,3–4 jako śpiew nowy, w ustach człowieka, który dostąpił wysłuchania modlitwy — „שִׁיר נְדָבָה שֶׁבַח לַיהוָה” — „włożył mi w usta pieśń nową, śpiew dla naszego Boga” oraz w Ps 144,9 w formie obietnicy — „אֲשִׁירָה לַיהוָה שִׁיר נְדָבָה” — „Boże, będę Ci śpiewał nową pieśń”. Pomimo stosowanych pewnych wariantów w przekładach na język polski — w języku hebrajskim w wszystkich tekstach pojawia się niezmiennie wspomniane już sformułowanie — „שִׁיר נְדָבָה” — „pieśń” lub „śpiew nowy”.

2. Psalm z zachętą „Śpiewajcie Panu pieśń nową” w tytule

1. Psalm 96

Pod względem gatunku literackiego Ps 96 bywa określany jako hymn ku czci Boga⁶. Podobnie jak pozostałe dwa psalmy rozpoczynające się zachętą do wspólnego uwielbienia również Ps 96 posiada dość przejrzystą dwuczęściową strukturę literacką⁷. Pierwsza część, w przypadku Ps 96 ww. 1–3 tworzą bezpośredni kontekst zachęty do śpiewania nowej pieśni dla Pana. Druga natomiast, ww. 4–13 może być traktowana jako odniesienie do jej treści.

Jaka charakterystykę nowej pieśni zawiera Ps 96? Podobnie jak w innych tekstach z psalmów „nowa pieśń” nie jest przeznaczona do słuchania, ale do śpiewania. Na początku Ps 96 trzykrotnie rozbrzmiewa zachęta, zaproszenie — „śpiewajcie”⁸. Nie wiemy, kto zaprasza do śpiewu, ale wiadomo, że powinien to

⁶ S. Łach, *Księga Psalmów. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz – ekskursy*, Katolicki Uniwersytet Lubelski — Pismo Święte Starego Testamentu, t. VII, cz. 2, Poznań 1990, s. 415.

⁷ R.D. Patterson, *Singing the New Song*, s. 418, 421, 424.

⁸ Wiadomo, że pierwsi chrześcijanie opierając się na liturgii synagogałnej śpiewali psalmy, zob. D.F. Detwiller, *Church Music and Colossians 3:16*, *Bibliotheca Sacra* 158 (2001), s. 359–365.

być śpiew zbiorowy. Wy — śpiewajcie. Kto kryje się za zaimkiem „wy”? Wyraźnie wyszczególnione są dwa chóry, które jednak śpiewają razem. Pierwszy chór tworzy Lud Wybrany — Izrael, drugi, który śpiewa jakby z oddali ukryty jest za takimi określeniami jak „cała ziemia” i „rodziny narodów” (w. 7). Są to ci wszyscy, którzy nie są etnicznymi Żydami, ale dzięki ich wybraniu poznają prawdziwego Boga.

Nowa pieśń, w każdym przypadku zwrócona jest ku Bogu. Czy możemy na podstawie treści psalmu wywnioskować jakie są jej motywy, jaka jest treść? W opinii egzegetów inspiracji „nowej pieśni” należy szukać w kantyku Mojżesza z Wj 15, śpiewanym przez niego po przejściu Izraela przez Morze Czerwone⁹. Motywem tej szczególnej pieśni jest, w perspektywie biblijnej, osobiste doświadczenie Mojżesza. Jest ono tak niezwykle, jak cała historia wyjścia z niewoli egipskiej. Bóg posyła Mojżesza do Egiptu, aby wyprowadził na wolność Izraela. Mojżesz zostaje wybrany przez Boga, ale co do samej zasadności tego wyboru sam posłany ma początkowo wiele wątpliwości. Bóg jednak współdziała z Mojżeszem. Przy pomocy wielkich cudów zmusza faraona do uwolnienia Izraela z niewoli. Jednak największy cud dokonuje się w momencie przejścia przez Morze Czerwone, wtedy, gdy odmęty morskie pochłonięły ścigających Izraela żołnierzy egipskich. Pod wpływem niezwykle wydarzenia Mojżesz śpiewa. Wielkie napięcie, strach związany się z fizycznym otarciem się o porażkę nie tylko mija, ale przeradza się w spontaniczną radość i niezwykle radosną medytację wielkości Boga, który w sposób niezwykle wyrazisty działa w historii. Bóg jest wielkim Wojownikiem walczącym po stronie Izraela¹⁰.

W Ps 96 pojawiają się nowe treści. Świadczą o tym dwa fakty.

Po pierwsze, że nowa pieśń związana jest ze kultem świątynnym. Powinna towarzyszyć adoracji Boga Stwórcy Wszechświata, składaniu ofiar, procesjom i w uwielbieniu majestatu jedyne, najwyższego, żywego Boga się realizuje. Można zatem powiedzieć, że nowa pieśń uwielbienia rozbrzmiewa już w liturgii świątyni jerozolimskiej. Po drugie: tę pieśń śpiewa, a jest to pieśń pełna radości, całe stworzenie, wobec Boga, wielkiego Króla, którego sprawiedliwe panowanie rozszerza się w sposób nieodwołalny.

Psalm brzmi w sposób niezwykle podniosły:

Niech się cieszy niebo i ziemia raduje; niech szumi morze i to co je napętnia; niech się weselą pola i wszystko, co jest na nich, niech się radują wszystkie drzewa leśne w obliczu Pana, który nadchodzi (ww. 11–13a).

Radość wyrażona w nowej pieśni ma posmak eschatologiczny, pachnie wiecznością. Jest cecha wspólna dla większości tekstów biblijnych związanych z tematem nowej pieśni.

2. Ps 98

W Ps 98 podstawowym motywem nowej pieśni jest odniesienie do zwycięstwa Boga, a sam psalm bywa klasyfikowany jako psalm intronizacyjny, królewski,

⁹ R.D. Patterson, *Singing the New Song*, s. 419.

¹⁰ Zob. H. Witczyk, *Psalmy – dialog z Bogiem*, Katowice 1995, s. 168–173.

pochwalny, pieśń zwycięstwa, itp¹¹. W koncepcji zwycięstwa, które w cudowny sposób dokonał Bóg, funkcję fundamentu, punkt wyjścia do dalszej refleksji teologicznej stanowi tradycja wyjścia z niewoli egipskiej. Bóg jest Wojownikiem¹². To On walczy dla swego ludu, jest wierny przymierz, dokonuje tego w sposób ewidentny, jasny widoczny dla wszystkich.

W Ps 98, podobnie jak w Ps 96 zaproszenie do śpiewu w tonacji eschatologicznej do skierowane jest do całego stworzenia¹³. Elementem nowym są tu niezwykle obrazy rzek, które klaszczą w dłonie i gór, które „razem wołają radośnie” (w. 8–9) wobec Boga, którego sprawiedliwe panowanie rozszerza się na cały świat.

Nowe jest także zaproszenie do wyśpiewania nowej pieśni przy akompaniamentach różnych instrumentów, które zwyczajowo pojawiają się w psalmach, choć nie zawsze w jednakowym składzie. Ps 96 wymienia tylko cztery: cytrę, harfę lub lirę¹⁴, trąbę i róg. Inne teksty, np. Ps 150, dodają jako instrumenty świątynne flet, cymbały i bęben.

3. Ps 149

Psalm 149 jako jedyny z psalmów, które odnoszą się wprost do nowej pieśni należy do grupy psalmów rozpoczynających się i kończących aklamacją „Hal-lelujah” — „chwalcie Pana” (por. Ps 146–150). Jest interesujące, że pod względem stylu Ps 149 odbiega od pozostałych dwóch, omówionych psalmów. Podczas, gdy w Ps 96 cztery kolejne strofy zawierały zachętę do śpiewu w formie gramatycznej drugiej osoby liczby mnogiej, w Ps 149 wezwanie to pojawia się tylko raz i to w formule tytułowej — „śpiewajcie Panu pieśń nową”. Na uwagę zasługuje także wymiar wspólnotowy uwielbiania Boga Stwórcy i Króla. Wspólnota Izraela śpiewająca nową pieśń jest określona jako „קְהֵל הַיְהוָה” — zgromadzenie, zwołanie sprawiedliwych lub pobożnych [BT: „zgromadzenie świętych”] oraz jako „בְּנֵי צִיּוֹן” — synowie Syjonu. Kontekst Ps 149 pomaga w bardziej precyzyjnym określeniu w jakiej tonacji śpiewa zwołanie sprawiedliwych. Tym razem panowanie nad wrogami Izraela, zwycięstwo, które zaplanował sam Bóg i ofiarował je tym, którzy są pokorni. Tekst oryginalny mówi nam o tym, że zwycięstwem tym jest zbawienie („וְשִׁוְעָה” LXX: „σωτηρία”), które odnoszą prawdziwie ufający Bogu („וְיִבְרָךְ” — ubodzy; LXX: „προαίτις”)¹⁵.

¹¹ R.D. Patterson, *Singing the New Song*, s. 417.

¹² Jako pieśń zwycięstwa Boskiego Wojownika określa Ps 98 T. Longman, *Ps 98: A Divine Warrior Victory Song*, s. 267–268.

¹³ Typowe dla niektórych tekstów prorockich okresu powygnaniowego, E.F. Davis, *Psalm 98, Interpretation 46* (1992), s. 172.

¹⁴ W przypadku niektórych instrumentów starożytnych, szczególnie cytry i harfy istnieje problem identyfikacji poszczególnych określeń technicznych, które są niejednoznaczne, ponieważ użyta terminologia hebrajska nie jest do końca precyzyjna.

¹⁵ W perspektywie nowotestamentowej uderzające są związki terminologiczne dotyczące Psalmów oraz Ośmiu Błogosławieństw, w tym przypadku „ubodzy” odnoszą się do pierwszego i trzeciego błogosławieństwa; zob. M. Karczewski, *Błogosławieni cisi... Ps 36,11 LXX jako tło teologiczne Mt 5,5, SE VIII* (2007), s. 91–102.

Do elementów charakterystycznych wspólnych z Ps 96 i 98 należy motyw radości przerażającej się w uwielbienie Boga. Podobnie jak w Ps 98 pojawiają się tu tańce oraz instrumenty, tym razem tylko: bęben i cytra.

Brzmienia w poprzednich psalmach melodia eschatologiczna jest jakby wyciszona. Przyszłe wywyższenie dotyczy pokornych Izraela, a nie bezpośrednio Boga.

3. Ps 33,3

Ps 33, określane jako hymn liturgiczny, uważany jest za najstarszy spośród tu omawianych¹⁶. Pod względem konstrukcji literackiej Ps 33 odróżnia się od regularnej budowy trzech omówionych do tej pory psalmów. Jednakże samo wezwanie „*śpiewajcie Jemu [Panu] pieśń nową*” pomimo tego, że nie pełni funkcji tytułu pojawia się w bardzo bogatym kontekście teologicznym.

Przedstawione są główne motywy radosnej pieśni ku czci Boga. Pierwszym jest dzieło stworzenia. Bóg jest godny czci, ponieważ swoim słowem stworzył świat i w swojej niezmierzonej mądrości urządził go sposób pełen harmonii¹⁷. Jego władza rozpościera się nad wszelkim stworzeniem oraz nad każdym narodem i każdym z osobna. Izrael może być dumny z tego, iż został wybrany przez Boga, na szczególną własność. Drugim motywem jest znane już odniesienie do Boga, jako Wojownika, któremu nie oprze się żadna ziemską potęgą. Odniesienie do liczego wojska, które na nic się zdaje, do zwodniczej siły koni oraz do żywienia w czasie głodu w sobie to poszerzenie perspektywy teologicznej tradycji wyjścia¹⁸.

Chór śpiewających ku czci Boga stanowią sprawiedliwi i prawi. Pieśń nowa w ich wykonaniu brzmi pięknie i pociąga ku Bogu. Podkreśla się zatem kondycję moralną śpiewających. Gdy ktoś pozostaje wierny Bogu, przestrzega Prawa Bożego, wtedy śpiew chwały jest dla niego ozdobą a zarazem znakiem rozpoznawczym.

Są oni zaproszeni do śpiewu pięknym głosem i z głębi serca, ponieważ jest to pieśń dla Pana.

W kontekście zaproszenia do śpiewu pojawia się także do chwaleń Boga na instrumentach muzycznych, spośród których tym razem wymienia się cytrę i harfę o dziesięciu strunach.

4. Pozostałe odniesienia do „nowej pieśni” — Ps 40,4 i Ps 144,9

W kontekście teologicznym Ps 40 nowa pieśń rozbrzmiewa w sercu, do którego powróciła nadzieja. Bardzo poruszające są słowa modlitwy i swego dzielenia się ich autora osobistym doświadczeniem (Ps 40,2):

Złożyłem w Panu całą nadzieję — a On się pochylił nade mną i wysłuchał mego wołania.

¹⁶ R.D. Patterson, *Singing the New Song*, s. 431.

¹⁷ Wody morskie, w. 7.

¹⁸ R.D. Patterson, *Singing the New Song*, s. 428–429.

To Bóg jest tym, który działa i wyprowadza z sytuacji kryzysu: *wydobył mnie ze studni zagłady — z błotnego grzęzawiska* (Ps 40,3).

Bóg uratował psalmistę z beznadziejnego śmiertelnie groźnego położenia¹⁹. Oparł jego stopy na skale. Psalmista zdaje sobie doskonale sprawę z faktu, iż niezwykłą odmianę losu zawdzięcza tylko i wyłącznie Bogu. Dlatego padają niezwykle słowa:

On włożył w me usta pieśń nową (Ps 40,4).

On jest sprawcą radosnej melodii, która rodzi się w sercu człowieka. Ciekawy jest także kontekst społeczny wysłuchanej modlitwy i nowej pieśni. Ci, którzy jej słuchają także zwracają się całym sercem ku żywemu Bogu.

Ps 144 jest okreśłany jako modlitwa błagalna i dziękczynna króla Dawida w intencji swojego narodu i swojej własnej. Medytacja wszechmocy Boga, Jego bliskości powoduje, że pomimo świadomości własnej słabości oraz wielu przeciwności w wypełnianiu trudnej misji władcy Dawid jest pełen optymizmu.

Bożę, pieśń nową, będę Ci śpiewał, będę Ci grał na harfie o dziesięciu strunach (w. 9). Bóg wybawił Dawida z rąk pogan. Możemy domyślać się, że chodzi tu jego walki z zewnętrznymi wrogami Izraela, takimi jak Filistyni z Goliatem na czele. Nowa pieśń jest tu zatem pieśnią zaufania, ale także pieśnią zwycięstwa.

II. IZ 42,10

Po raz ostatni w Starym Testamencie sformułowanie „nowa pieśń” pojawia się w Iz 42,10²⁰. Iz 42 należy do drugiej części Księgi proroka Izajasza — tzw. Deutero-Izajasza, co nie jest bez znaczenia. Kontekst najbliższy tworzy tekst, który początkowo posiada formę psalmu aby przejść potem w formę wyroczni, którą Bóg wygłasza osobiście jako zwycięski wojownik.

Wezwanie „śpiewajcie Panu pieśń nową” brzmi identycznie jak w omawianej grupie trzech Psalmów 96, 98 i 149. Także u Iz zaproszenie do śpiewu nowej pieśni jest wyeksponowane ponieważ otwiera nowy temat. Bezpośrednio przed wezwaniem do śpiewu znajduje się pierwsza z Pieśni Sługi Jahwe. Niektórzy egzegeci podkreślają ten fakt i wiążą wezwanie do śpiewu właśnie w tym tekstem, choć nie jest to wcale takie oczywiste²¹. Rzeczywistość, z którą należy wiązać nową pieśń to raczej przybliżanie się Boga Wojownika i Bohatera (w. 13). Co ono oznacza? Bóg nadchodzi jako sędzia dla niewiernych, ale jednocześnie prowadzi wiernych sobie ku nowej rzeczywistości. Wyboista droga niewidomych stanie się równa, ciemność zamieni się w światło. O jakie nowe wydarzenia chodzi? Możliwe są dwie interpretacje. Z jednej strony kontekst teologiczny Deuteroizajasza sugeruje nam, iż mamy do czynienia z poetycką i prorocką zapowiedzią tzw. drugiego wyjścia, tym

¹⁹ H. Witczyk, *Psalmy – dialog z Bogiem*, s. 230–238 omawia szerzej temat życia i życia uratowanego w momencie kryzysu jako daru szczególnego daru Boga.

²⁰ O szczególnym związku tego fragmentu Iz z Ps 96 mówi C. Westermann, *Das Buch Jesaja. Kapitel 40–66*, *Das Alte Testament Deutsch* 19, Göttingen 1981⁴, s. 85.

²¹ R.D. Patterson, *Singing the New Song*, s. 432.

razem z niewoli babilońskiej²². To wyjście paradoksalnie było trudniejsze niż pierwsze z Egiptu. W przypadku Egiptu kluczowym problemem było samo wyjście z niewoli wraz z dramatycznym przejściem przez morze. Tu natomiast, z powodu upadku imperium Neobabilonii, Persowie pozwalają uprowadzonym wcześniej Żydom wrócić do ziemi ojczyściej. Jawi się problemy: do czego wracać? Świątynia i Jerozolima leżą w gruzach. Potencjał militarny Żydów jest prawie żaden. A przede wszystkim nie ma nikogo, kto na wzór Mojżesza mógłby prowadzić powracających do Judei. Prorocy tej epoki, szczególnie Deutero-Izajasz i Tritoizjasz oraz Aggeusz podejmują trud przekonania swoich rodaków do powrotu do ojczyzny. Pojawiają się zapowiedzi wyrównywania ścieżek, dróg i dolin. Warto pamiętać, że właśnie w tym kontekście podają słowa podejmowane potem przez Jana Chrzciciela:

Na pustyni przygotujcie drogę dla Pana, wyrównajcie na pustkowiu gościniec naszemu Bogu (Iz 40,3).

Na pytanie o to, kto będzie prowadził, odpowiedź jest jedna: poprowadzi nas nasz Bóg, ten sam, który naszych przodków wyprowadził z Egiptu.

To jest pierwszy sens wezwania do śpiewu nowej pieśni dla Pana. Jest to pieśń zwycięstwa, które się jeszcze nie dokonało, ale wisi w powietrzu, jest nieuniknione, ponieważ zaplanowane przez Boga Izraela.

W dyskusji egzegetycznej na temat perspektywy tego powrotu sugeruje się także niekiedy, że tekst Iz posiada drugie dno, tzn. odnosi się do czasów ostatecznych²³ i zapowiada ostateczne zwycięstwo Boga nad złem.

III. NOWA PIEŚŃ W APOKALIPSIE ŚW. JANA

1. Ap 5,9

W Nowym Testamencie sformułowanie „nowa pieśń” — „*ωδή καινή*” pojawia się po raz pierwszy w Ap 5,9 w kontekście zawartej w Ap wizji nieba w rozdz. 4–5. Centralne miejsca w tej wizji odgrywają Bóg zasiadający na tronie, Baranek, dwudziestu czterech Starszych („*πρεσβύτεροι*”) zasiadających na dwudziestu czterech tronach, cztery Istoty Żyjące („*ζωα*”) oraz sam Jan, który zdaje relację z tego co ujrzał. Przewodnim motywem symbolicznym, który jest ściśle powiązany z nową pieśnią jest zamknięta na siedem pieczęci księga („*τὸ βιβλίον*” — „zwój”). Ta symboliczna księga zawiera treść, w której zawarte są zaplanowane przez Boga losy świata. W wizji Ap księga ta spoczywa najpierw w prawicy Zasiadającego na tronie. Sam tron oznacza w kontekście oryginalnej symboliki Ap — supremację nad historią, możliwość aktywnego kreowania historii, wpływania na nią, kontrolowania jej. Pada pytanie postawione przez jednego z aniołów: Kto może złamać pieczęcie księgi? Początkowo sytuacja jest dramatyczna: wydaje się, że nie ma nikogo. Wydaje się, że nikt nie jest równy Bogu i nikt nie jest w stanie zapanować

²² Zob. A.R. Ceresko, *The Rhetorical Strategy of the Fourth Servant Song (Isaiah 52:13–53:12): Poetry and the Exodus-New Exodus*, Catholic Biblical Quarterly 56 (1994), s. 42–46.

²³ C. Westermann, *Das Buch Jesaja*, s. 86.

nad przyszłością, nad dziejami świata (Ap 5,1–2). Jan płacze. Wtedy nagle pociesza go jeden z dwudziestu czterech starszych mówiąc:

Nie płacz, oto zwyciężył Lew z pokolenia Judy, Odrośl Dawida, by otworzyć księgę i jej siedem pieczęci (Ap 5,5).

Okazuje się, że tym zwycięzcą jest Baranek²⁴, który podchodzi do tronu Boga i przejmuje jakby księgę losów świata. Ważny jest symboliczny obraz Baranka, który również wskazuje na prawdziwy sens i motyw nowej pieśni, która zaraz się rozlegnie. Baranek przyjmuje najpierw postawę stojącą i jest jakby zabity (Ap 5,6). Egzegeci są zgodni, że postawa stojąca Baranka wyrażona w dość nietypowy sposób gramatyczny („ἑστηκός”) wyraża Jego zmartwychwstanie, którego konsekwencje trwają w sposób niezmienny, natomiast określenie „jakby zabity” — „ὢς ἑσφαγμένον” zawiera w sobie termin jednoznacznie podkreślający charakter ofiarny śmierci²⁵. Jest oczywiste, że tym Barankiem jest Jezus Chrystus Zmartwychwstały i to właśnie Jego zmartwychwstanie całkowicie odwróciło losy świata. Nowa pieśń jest dedykowana właśnie Barankowi, Zbawcy świata.

Śpiew nowej pieśni poprzedza gest prostracji. Dwudziestu czterech starszych i cztery Istoty Żyjące padają na twarz przed Barankiem, a każdy z nich posiada harfę i złote czasze pełne kadzideł, którymi są modlitwy świętych. Zarówno gest prostracji jak i symbol kadzidła jasno wskazują na fakt, że Jezus Chrystus jest Bogiem. Nowa pieśń jest pieśnią adoracji, uwielbienia. Adoracja Baranka, której część stanowi nowa pieśń dokonuje się w typowym dla Ap kontekście liturgii²⁶. Świadczą o tym gesty liturgiczne, symbol kadzidła, ale także sama forma nowej pieśni, która rozpoczyna się od typowej dla Ap 4–5 aklamacji „Godzien jesteś” — „ἄξιός”.

Wyjątkowość nowej pieśni polega na jej ścisłym związku z faktem zbawczej śmierci i zmartwychwstania Jezusa²⁷. Nowa pieśń jest pieśnią sławiącą Jego krzyż i zmartwychwstanie. Na kanwie porównania z tradycją wyjścia przyjmowanym jako teologiczny fundament starotestamentowej koncepcji nowej pieśni, w przypadku Ap mamy do czynienia z prawdziwą Paschą²⁸. Z szansą przejścia przez realną, egzystencjalną przepaść, którą jest śmierć. Bardzo bogate w treści są sformułowania pojawiające się w treści przytoczonej tu nowej pieśni. W formie esencjalnej można je wyrazić w następujący sposób: oferta życia wiecznego jest powszechna, dotyczy każdego człowieka bez wyjątku. Ta powszechność jest wyrażona poprzez samych

²⁴ Niektórzy widzą w nowotestamentowym motywie „nowej pieśni” kontynuację starotestamentową idei Boga-Wojownika, w tym przypadku Boskim Wojownikiem byłby Baranek; zob. T. Longman, *The Divine Warrior: The New Testament Use of and Old Testament Motif*, Westminster Theological Journal 44 (1982), s. 297–301.

²⁵ Zob. P. Prigent, *L'Apocalypse de Saint Jean*, Commentaire du Nouveau Testament XIV, Genève 2000², s. 191–193.

²⁶ Kontekst liturgiczny Ap omawia bardzo wyczerpująco ks. Dariusz Kotecki, *Duch Święty w zgromadzeniu liturgicznym w świetle Apokalipsy św. Jana*, Studia i Rozprawy Biblijne 26, Warszawa 2006.

²⁷ O istotnym znaczeniu tła teologicznego pojęcia „nowa pieśń” zawartego w Psalmach dla Ap 5,9 mówi P. Prigent, *L'Apocalypse de Saint Jean*, s. 195–196. Z perspektywy Ap „nowa pieśń” zbawionych jest jakby ukoronowaniem wszystkich dotychczasowych tekstów biblijnych odwołujących się do niej.

²⁸ R.D. Patterson, *Singing the New Song*, s. 433.

wyśpiewujących chwałę Baranka. Przy całej niepewności interpretacji symbolu dwudziestu czterech starszych²⁹ jest oczywiste, iż odnoszą się oni do ciągłości wspólnoty wiary — tej opartej na dwunastu pokoleniach Izraela i tej, która bazuje na dwunastu Apostołach Baranka. Wszyscy, którzy poprzez wiarę wchodzą w szczególną relację z Jezusem Zmartwychwstałym stają się pośrednikami, świadkami Jego misji oraz razem z Nim wpływają na losy świata.

2. Ap 14,3

Po raz drugi temat „nowej pieśni” pojawia się w wizji z Ap 14,1–5. Jan widzi Baranka stojącego na górze Syjon w otoczeniu stu czterdziestu czterech tysięcy zbawionych. Symbolizują oni prawdopodobnie wszystkich zbawionych za życia wiernie służących Bogu (Ap 14,4). To oni śpiewają nową pieśń wobec tronu Boga, Starszych i czterech Istot Żyjących³⁰. Pomimo tego, że w odróżnieniu do Ap 5,9 nie przytacza się słów tej pieśni, przynajmniej z dwóch powodów śpiew nowej pieśni jest zjawiskiem niezwykłym. Po pierwsze, mówi się o jej brzmieniu, o niezwykłych głosach, które ją śpiewały³¹. Jest to brzmienie podobne do odgłosu wielu wód, wielkiego grzmotu i dźwięku wielu harf. Po drugie, autor Ap podkreśla, że „nowej pieśni” nie mógł się nauczyć nikt, kto nie należał do grona stu czterdziestu czterech tysięcy.

W przypadku elementu audytywnego — słyszenia czegoś niezwykłego — z pewnością intencją Jana jest podkreślenie, że ekspresja wyrażona w śpiewie jest niezemska, wyjątkowa, ponieważ śpiew ten pochodzi nie z tego świata³². Jego brzmienie należy do innej, niedostępnej dla ziemskiego człowieka, sfery. Głos zbawionych w Ap 14,2 brzmi podobnie jak głos Boga i aniołów.

Po drugie — niemożność nauczania się nowej pieśni wynika z faktu, iż nowa pieśń jest efektem wewnętrznego, osobistego doświadczenia, które w najbliższym kontekście określone jest jako „wykupienie”³³. Wykupienie to jest dziełem Boga. Widać tu pewne podobieństwo do pozostałych tekstów biblijnych — nowa pieśń rodzi się w sercu, Bóg sam uzdalnia do śpiewu, On wkłada w usta radosny śpiew. Dzieje się tak wtedy, gdy wierzący doświadczają Jego niezwykłego działania wspólnie, albo indywidualnie.

Dla bardziej kompletnego omówienia sensu „nowej pieśni” w Ap 14,3 istotne znaczenie ma także najbliższy kontekst Ap, szczególnie rozdz. 13. Dwie Bestie, emanacje smoka — szatana zwodzą ludzi i walczą z chrześcijanami. Pieczęć na

²⁹ Zob. G.R. Osborne, *Revelation*, Grand Rapids 2006³, s. 228–230.

³⁰ Charakter profetyczny jest jedną z istotnych cech śpiewu liturgicznego w pierwotnym chrześcijaństwie; zob. R.A. Leaver, *Music as Proclamation*, s. 79.

³¹ Zob. D.E. Aune, *Revelation 6–16*, Word Biblical Commentary 52b, Nashville 1998, s. 808.

³² Zob. C.R. Koester, *The Distant Triumph Song: Music and the Book of Revelation*, *World & World* 12 (1992), s. 243–249.

³³ Śpiewają ją wykupieni z ziemi („οἱ ἠγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς”) Niektórzy egzegeci kładą nacisk na niemożliwość zrozumienia treści pieśni przez tych, którzy nie należą do 144 tysięcy zbawionych; zob. D.E. Aune, *Revelation 6–16*, s. 809.

czole zbawionych jest znakiem przynależności do Boga, ale jest także alternatywą dla innego, zwróconego przeciw Bogu zarówno w wymiarze społecznym jak i indywidualnym modelowi życia. Ten, kto nosi pieczęć Bestii, czyli nie przynależy do Chrystusa, nie jest w stanie śpiewać nowej pieśni ponieważ nie przeżył jeszcze osobistego wyjścia z domu niewoli. Zbawieni są określani jako ci, którzy idą za Barankiem dokądkolwiek idzie, ponieważ zostali wykupieni.

Idee zawarte w apokaliptycznej „nowej pieśni” ku czci Jezusa Chrystusa Zbawiciela Człowieka pojawiają się także w innych tekstach nowotestamentowych. Można zaproponować stwierdzenie, że nowa pieśń w Ap jest melodią podstawowa, jest swoistym hymnem, który oddaje ducha całej Dobrej Nowiny zawartej na kartach Nowego Testamentu.

PODSUMOWANIE

Lektura tekstów biblijnych, w których wprost używa się pojęcia „pieśń nowa” prowadzi do interesujących konkluzji teologiczno-biblijnych.

Po pierwsze: większość starotestamentowych odniesień do nowej pieśni pojawia się w Księdze Psalmów. Świadczy to o tym, że nowa pieśń jest formą szczególnego śpiewu, poruszającego serca i umysły, zwróconego ku Bogu Stwórcy i Wybawicielowi, który jest Bogiem żywym, niezmiennym, niezawodną nadzieją. Najczęściej ten śpiew posiada charakter wspólnotowy i łączy i buduje wspólnotę. Jest wyrazem nie tylko wspólnego przeżywania tej samej wiary, ale także tego samego entuzjazmu i tej samej, szczerzej radości, która jest podstawową cechą nastroju nowej pieśni.

Po drugie: jedyne bezpośrednie odniesienie do nowej pieśni, które znajduje się w Ap wskazuje na chrześcijańską nowość tego radosnego śpiewu. Fundamentalnym i podstawowym powodem wielkiej chrześcijańskiej radości zbawionych i dążących od zbawienia jest Jezus Chrystus, który jako Bóg-Człowiek, poprzez swoją mękę i zmartwychwstanie odmienił losy wszechświata. Jezus Chrystus ofiarował człowiekowi wieczną młodość, wieczne szczęście we wspólnocie z Bogiem i tymi, którzy już uczestniczą w pełni w Jego życiu. Dlatego pełny sens tego śpiewu uczeń Chrystusa zrozumie dopiero wtedy, gdy idąc śladem Mistrza sam zanurzy się w pełni życia i ujrzy rzeczywistość swojej egzystencji w perspektywie jej nieskończoności.

IL MOTIVO DEL „NUOVO CANTO” NELLA LUCE DELLA LETTURA TEOLOGICA DELLA BIBBIA

SOMMARIO

Il tema del „canto nuovo” è strettamente legato alla prospettiva liturgica e spirituale della fede cristiana. L'articolo presentato sopra contiene una breve sintesi teologico-biblica dedicata al tema del „canto nuovo” nei testi della Bibbia. Nel campo dell'interesse si trovano i testi, dove „canto nuovo” appare direttamente nell'Antico e nel Nuovo Testamento. La

linea teologica della vittoria dei fedeli a Dio nella prospettiva dell'Esodo viene abbondantemente arricchita e legata all'esperienza di Dio Creatore e Salvatore sia della comunità, sia della singola persona. La pienezza del passaggio dalla morte alla vita offrono i testi dell'Apocalisse. La vera causa del „canto nuovo” è Gesù stesso, morto e risorto. Grazie a Lui anche i credenti possono partecipare alla vita nuova e imparare che significa cantare un nuovo canto della salvezza.